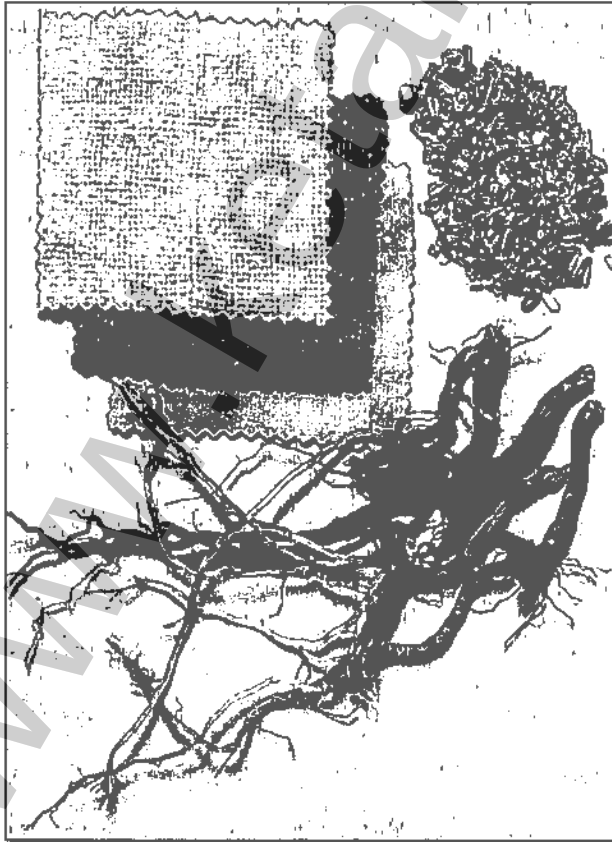

سنگری طبعی

Dean, Jenny

دین، جنی

هنر رنگرزی طبیعی / the craft of natural dyeing جنی دین: ترجمه علی دارابی. - تهران: کمیته امداد امام خمینی (ره)، مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی، ۱۳۸۳.

ج، ص ۹۲: تصویر، جدول، نمودار.

ISBN: ۹۶۴-۹۴۶۶۷-۸-۹

۴۸۰۰۰ ریال

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

عنوان اصلی: The Craft Of natural Dyeing

۱- رنگ های گیاهی. ۲- رنگ و رنگرزی. الف- کمیته امداد امام خمینی (ره). مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی. ج- عنوان.

۶۶۷/۲۶

TP۹۱۹/د۹-۵۹

م ۸۲-۲۸۷۴۹

کتابخانه ملی ایران

— مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی امداد —

عنوان: هنر رنگرزی طبیعی

مترجم: علی دارابی

ویراستار: ماه نیا نعمت‌اللهی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۳ش

شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه

قیمت: ۴۸۰۰۰ ریال

ناشر: مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی کمیته امداد امام خمینی (ره)

شابک ۹۶۴-۹۴۶۶۷-۸-۹

آدرس: تهران- ابتدای خیابان لشگرک- سوهانک مجتمع اداری.

فرهنگی ولایت

صندوق پستی: ۱۹۳۹۵-۷۴۷۳

تلفن: ۲۴۹۰۰۰۱-۱۵

دورنگار: ۲۴۹۰۰۰۰

مجری طرح: مجتمع مطبوعات تخصصی کشور

چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

انسان با کمک علم و دانش - از ابتدای خلقت تا به امروز توانسته است توانایی و احساسات درونی خود را با استفاده از هنر رنگ، نقاشی و تصویر به جهان خارج از درون خود، منعکس نماید؛ زیبایی رنگ ها را احساس کند و به آن ها اهمیت دهد. رنگ به عنوان زبان دیداری زندگی را زنده می کند، به آن جان می دهد و احساسات را برمی انگیزد.

تاریخ نشان می دهد که بشر همواره در تکاپو و جست و جو بوده تا راهی بیابد و به وسیله آن تازگی ها را به نحوی بیان و خود را اکتاف کند. رنگ های متنوع و زیبایی های طبیعت اولین وسیله ای بوده اند که اندیشه ساختن رنگ را به ذهن بشر القاء کرده اند.

انسان به تدریج به رنگ و تکنولوژی تولید آن دست یافته و در هنر و صنعت رنگرزی پیشرفت کرده است. امروزه، انسان از رنگ برای خلق هنر و روح بخشیدن به زندگی و بیان احساسات درونی استفاده می کند. همچنین از ترکیب آنها در بافته ها بهره می گیرد. از این رو به سبب پویایی رنگ بایستی آن را با علم درآمیخت. مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی کمیته امداد امام خمینی (ره) نیز به منظور پرورش نیروهای متعدد و احیای صنعت فرش دستباف با تأسیس رشته فرش دستباف و تأمین متون علمی مورد نیاز این رشته تلاش مضاعفی را در این راه به کار بسته است که کتاب حاضر؛ هنر رنگرزی طبیعی که به سفارش این مرکز ترجمه و به طبع رسیده است نشانگر تلاش این مرکز در جهت احیای این هنر چند هزار ساله است. که امید است مثمر ثمر واقع گردد.

هوشنگ زمانی

معاون نیروی انسانی کمیته امداد امام خمینی (ره)

دیباچه

«هنر جزء مخلوقات الهی است و از ارزشمندترین مصنوعات پروردگار است که باید به آن ارج نهاد».

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای

حمد و سپاس فراوان به درگاه ایزد منان، آفریننده هستی و سلام و صلوات بر حبیب خدا، سید کائنات محمد مصطفی (ص)، ائمه اطهار و یگانه منجی عالم بشریت حضرت بقیه... الاعظم روحی و ارواح العالمین له الفداء و درود به رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی حضرت آیت... العظمی خامنه‌ای و آرزوی سعادت و کامیابی برای همه رهروان صحنه علم و دانش.

هنر بستر سیال احساسات و عواطف انسانی است که به قدمت تاریخ تمدن بشر و به تعداد خاستگاه‌های تمام نشدنی او مدام شکل می‌گیرد و هنر هر ملت بیانگر غنا و قدرت ارزش‌های فرهنگی و قومی او است و در این میان نقش و رنگ فرش دستباف ایرانی به اعتبار برخورداری از ذوق و اندیشه بیانگر فرهنگ و هنر دیرین مردم این مرز و بوم است و باید برای احیاء آن از هیچ تلاشی کوتاهی ننمود.

مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی کمیته امداد همواره ضرورت و نیاز را احساس می‌کرده است و با توجه به رسالتی که بر عهده دارد به جهت احیای این هنر دیرین و رفع نیاز نیروی انسانی متخصص و کارآمد در این فن رشته کاردانی علمی-کاربردی فرش دستباف را بنیان نهاد و اکنون نیز با تهیه و تدوین کتاب‌های تخصصی مورد نیاز-براساس آخرین یافته‌های علمی گام‌های مؤثری در این راه برداشته است.

کتاب حاضر، ترجمه استاد ارجمند مهندس علی دارابی می‌باشد که به بیان مسائل علمی و فنی در خصوص الیاف، رنگدانه‌ها و بهره‌گیری از انواع رنگ‌های طبیعی، آنچنان که از هزاران سال پیش در این مرز و بوم مرسوم بوده پرداخته است. مترجم، کتاب را با بیانی ساده و شیوا ترجمه کرده است تا هم برای دانشجویان این رشته مورد استفاده قرار گیرد و هم دست‌اندرکاران این فن از آن بهره‌مند شوند. امید است این مجموعه مورد توجه علاقه‌مندان قرار گیرد.

سید محمد فرید جلالی

مدیرکل مرکز آموزش عالی علمی-کاربردی امداد

فهرست مطالب

مقدمه	(ج)
مواد اولیه	۴
ابزار و تجهیزات	۱۰
اصطلاحات و محاسبات رنگریزی	۱۴
رنگریزی کلاف نخ	۱۸
دندانه‌ها	۲۸
رنگمایه‌ها	۳۷
دنیایی از رنگ‌های طبیعی	۴۷
پرورش گیاهان مورد استفاده در رنگریزی	۷۵

روزگاری بازار فرش دستباف جهان به واسطه شهرت طرح و نقشه فرش های ایرانی و مهمتر از آن به سبب استفاده از رنگزاهای طبیعی، در سیطره هنرمندان ایرانی قرار داشت. پدید آمدن رنگ های شیمیایی و سرعت و سهولت رنگرزی با آن ها به تدریج موجب شد تا رنگرزی طبیعی در صنعت فرش دستباف کشور رونق خود را از دست بدهد؛ این روند همچنان ادامه دارد و رفته رفته هنر رنگرزی با رنگ های طبیعی به فراموشی سپرده می شود. در حالی که به استناد برآورد کارشناسان اقتصادی فرش دستباف، هزینه رنگرزی خامه قالی بین سه الی چهار درصد از کل هزینه تولید و قیمت تمام شده فرش را به خود اختصاص می دهد. از طرف دیگر امروزه بها و ارزش فرش و سایر دار بافته های هنری با توجه به استفاده یا عدم استفاده از رنگ های طبیعی تعیین می شود و هنگام ارزش گذاری، تفاوت زیادی بین فرش های که با رنگ های طبیعی رنگرزی شده و فرش های که با رنگ های شیمیایی رنگرزی شده است قائل می شوند.

بازگشت به اصالت ها، یکی از راهکارهای بازیابی سهم ایران در بازارهای جهانی فرش است. می توان با استفاده از رنگزاهای طبیعی اصلاتی- آن هم تقریباً تقلید ناپذیر به فرش ایرانی بخشید. زیرا ارزش رنگی یک گیاه با ساختمان ژنتیکی آن ارتباط دارد و اگر شرایط آب و هوایی، اقلیمی و محیطی (ترکیبات خاکی که گیاه در آن رشد کرده است) را نیز در نظر بگیریم در نهایت رنگ حاصل از یک نژاد از یک گونه گیاهی، ویژگی خاصی پیدا می کند که این رنگ با این طول موج را به سختی می توان با نژاد دیگری از همان گونه که در نقطه دیگری از جهان رویتده است ایجاد کرد. بنابراین، استفاده از رنگ های طبیعی نقش مهمی در حذف رقبای فرش ایرانی خواهد داشت؛ افرادی که با تقلید از طرح و نقشه فرش ایران عرصه را بر تولید کنندگان کشور تنگ کرده اند. ترویج و توسعه هنر رنگرزی طبیعی می تواند در تحقق این مهم نقش بارزی ایفا کند.

در اینجا لازم می دانم از زحمات دوست ارجمندم جناب آقای امیر قاسمی که در تالیف این کتاب نقش بسزایی داشته اند صمیمانه تشکر نمایم. کتاب حاضر با این انگیزه در جهت خدمت به هنر فرش دستباف کشور ترجمه شده است که امید است مورد توجه هنرمندان، دانشجویان و علاقه مندان به فرش دستباف قرار گیرد.

علی دارابی